

Türk Ticaret Kanunu M. 493/5 Hükmü Çerçevesinde Anonim Şirket Paylarının Gerçek Değerinin Belirlenmesinin Hukukî Niteliği ve Esasları

Rechtsnatur und Grundsätze der Feststellung des Wirklichen Wertes von Aktiengesellschaftsanteilen im Rahmen der Bestimmungen des türkischen Handelsgesetzes Art. 493/5

Doç. Dr. Cemil Simil*

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin Alpaslan**

ÖZ

Türk Ticaret Kanunu ("TTK") m. 493/5 hükmü çerçevesinde anonim şirket paylarının gerçek değerinin saptanması usulî yönden birçok meselenin çözümünü gerektirmektedir. Öncelikle değer tespiti talebi bir çekişmesiz yargı işidir. Bu nedenle değer tespitine ilişkin müracaat üzerine mahkemece verilecek karar tespit veya eda hükmü niteliğinde değildir.

TTK m. 493/5 hükmü çerçevesinde mahkemece tespit edilecek değer, pay sahibi bakımından bağlayıcı değildir. Pay sahibi değer tespiti üzerine bir ay içerisinde, mahkemece gerçek değer olarak tespit edilen değeri ve dolayısıyla şirketin devralma önerisini reddetme hakkına sahiptir. Bu nedenle mahkemenin kararı bir tespit hükmü olmayıp maddî anlamda kesin hüküm teşkil etmemektedir.

* İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, (c.simil@iku.edu.tr). ORCID: 0000-0002-5353-7624.

** Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi (mehmetemin.alpaslan@yeditepe.edu.tr). ORCID: 0000-0002-0821-9192.

Değer tespiti ne ilişkin süreç neticesinde verilecek karar, bir edaya mahkûmiyet de içermediği için eda hükmü değildir. Bu nedenle değer tespiti ne ilişkin karar, ilâmlı icra yoluyla doğrudan icra edilebilecek bir karar da değildir. Pay sahibi tespit edilen değeri kabul eder veya kabul etmiş sayılırsa, ancak buna rağmen şirket ödemesi gereken tutarı ödemezse ilâmlı icra takibi yapabilmek için ayrı bir alacak davası açması gerekir. Pay sahibi dava açmadan ilâmsız icra yoluna da başvurabilir. Ancak ilâmsız icra yoluyla takibe itiraz hâlinde de pay sahibinin takibe devam edebilmesi için yine mahkemeye müracaat etmesi gerekir.

Anahtar Kelimeler: *Anonim şirket, anonim şirket payı, gerçek değerin tespiti, çekişmesiz yargı, kaçış klozu*

Legal Nature and Principles of Determining the Real Value of Joint Stock Company Shares Within the Provisions of the Turkish Commercial Code Art. 493/5

ABSTRACT

According to the provision of Article 493/5 of the Turkish Commercial Code, the determination of the real value of the shares of a joint stock company requires the resolution of many procedural issues. The decision to be given by the court upon the application for the determination of value is not a performance judgment and cannot be subject to enforcement proceedings with judgement.

According to the provision of Article 493/5 of the Turkish Commercial Code, the value to be determined by the court is not binding on the shareholder. The shareholder has the right to reject the value determined by the court and the company's takeover proposal within one month after the value determination. Therefore, the court's decision is not a declaratory judgment and does not constitute a res judicata in the material sense. For these reasons, its legal nature is similar to non-contentious proceeding.

The decision to be made as a result of the process regarding the determination of value is not a decision that can be directly enforced through enforcement proceedings with judgement. Therefore, if the shareholder accepts or is deemed to have accepted the determined value, but the company does not pay the amount it is required to pay, it is necessary to file a separate debt case in order to pursue enforcement proceedings with judgement. The shareholder can also apply to the non-judgmental enforcement method without filing a lawsuit. However, in case of objection to the non-judgmental enforcement process, the shareholder must still apply to the court in order to continue the enforcement.

Keywords: Joint stock company, joint stock company share, determination of real value, non-contentious jurisdiction, escape clause

Giriş

Anonim şirketlerde pay devri prensip olarak serbest olmakla birlikte, Türk Ticaret Kanunu ("TTK") m. 493 hükmü çerçevesinde borsaya kote edilmemiş nama yazılı paylar bakımından şirketin pay geçişine izin vermemesi mümkün olabilmektedir¹. Bu çalışmanın temel

¹ Anonim şirketlerde bağlam hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ünal Tekinalp, *Anonim Ortaklıkta Yeni Bağlam Sisteminin Esasları*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012; Tamer Bozkurt, *Anonim Şirketlerde Pay Devrinin Sınırlandırılması (Bağlam) – Die Vinkulierung-*, Yetkin Yayınları, 2. Tıpkı Basım, Ankara 2023. Pay devrinin serbestliği ilkesi ve istisnaları hakkında ayrıca bkz. Mehmet Bahtiyar, *Ortaklıklar Hukuku*, Beta Yayıncılık, 17. Bası, İstanbul 2024, s. 237 vd.; Ali Murat Sevi, *Anonim Ortaklıkta Payın Devri*, Seçkin Yayınevi, 4. Baskı, Ankara 2018, s. 55 vd. Ayrıca bkz. Rifat Cankat, "Borsaya Kote Edilmemiş Bağlı Nama Yazılı Payların Kanuni İktisabına İlişkin Yapılan Tartışmalar", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016/1, s. 180 vd.; Zeynep Çalık, *Anonim Şirketlerin TTK m. 493 Uyarınca Satın Alma Önerisinde Bulunma Hakkı*, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2020, s. 26 vd.; Lerzan Yılmaz, "İsviçre Borçlar Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler Işığında Nama Yazılı Pay Senetlerinde Bağlamın Sınırlandırılması Sorunu", *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 81, S. 4 (2007), s. 1571 vd. Özel olarak payın miras yoluyla

amacı nama yazılı payların devrine ilişkin sınırlamaları genel olarak incelemek olmayıp, TTK m. 493/5 hükmü uyarınca, payların gerçek değerinin tespitinin mahkemeden talep edilmesi ile ilgili çerçevenin çizilmesi ile sınırlıdır. Yine belirtilmelidir ki, özel iktisap hâllerini düzenleyen TTK m. 493/4 hükmü dışında, TTK m. 493/1 hükmü bakımından da TTK m. 493/5 hükmünün uygulama alanı bulup bulamayacağı başta olmak üzere, asıl olarak şirketler hukukunu ilgilendirecek meseleler üzerinde de özel olarak durulmayacaktır². Burada temel olarak TTK m. 493/5 sisteminin medenî usûl hukuku perspektifinden incelenmesine odaklanılacaktır.

TTK m. 493 hükmünün çok farklı iktisap hâlleri düzenlemesi ve tüm bunların ayrı ayrı incelenmesinin bu çalışmanın kapsamını aşacak olması karşısında, incelenmesi arzu edilen merkez konu olan “gerçek değer tespiti” prosedürünü kompakt şekilde incelemeye elverişli olması yanında özel iktisap hâllerine dair usûlî sorunları da incelemeyi mümkün kılması nedeniyle temel olarak miras sebebiyle intikaller esas alınarak mesele incelenecek; diğer intikal hâllerinden de gerekli olduğu ölçüde istifade edilecektir. Bu tercih ile çalışmanın merkezindeki konuya odaklanma imkânı bulunabilecektir.

Türk Ticaret Kanunu m. 493/5 hükmü çerçevesinde anonim şirket paylarının gerçek değerinin saptanması sürecinde, usûlî yönden birçok meselenin çözümü gerekmektedir. TTK m. 493/5 hükmünün doğru şekilde analiz edilebilmesi için evvelâ bu hükümde öngörülen

geçiş hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ecrin Baydak, *Sermaye Şirketlerinde Payın Miras Yoluyla Geçmesi*, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2024, s. 59 vd.

² Bu konuda bir değerlendirme için bkz. Bozkurt, Bağlan, s. 184-185. Gerçek değer teklif edilerek pay devrine onay verilmesinden kaçınılması (kaçış klotunun kullanılması) için de önemli bir sebep bulunması gerekip gerekmediği hususunda bkz. Esra Cenkcı, “Borsaya Kote Edilmemiş Nama Yazılı Payların Devrinde Kaçış Klotuna Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 79 (2), s. 390 vd.; Peter Böckli, *Schweizer Aktienrecht*, Schulthess, 5. Auflage, Zürich 2022, § 5, Rn. 13, Rn. 232 (Swisslex).

sürecin hukukî niteliğinin doğru bir şekilde saptanması gerekir. Hukukî niteliğin saptanması ile bağlantılı olarak, süreç sonunda verilecek kararın etkilerinin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Yine TTK m. 493/5 hükmü çerçevesinde yapılacak yargılamanın esasları da üzerinde durulması gereken bir diğer konudur.

I. TTK m. 493/5 Hükmü Çerçevesinde Değer Tespitinin Hukukî Niteliği

Şirketin gerçek (gerçek değer olduğunu iddia ettiği) değeri teklif etmek suretiyle pay devrine onay vermemesi hâllerinde pay sahibi öneriyi doğrudan kabul veya ret edebileceği gibi, şirketin teklif ettiği değer gerçek değerle örtüşmediğini düşünmesi durumunda TTK m. 493/5 hükmünden istifade ederek payların gerçek değerinin mahkeme tarafından saptanmasını sağlayabilir³.

TTK m. 493/5 hükmünde düzenlenen hukukî prosedür neticesinde payların gerçek değerinin saptanması hedeflenmektedir. Bu prosedür neticesinde payların değerinin tespitine ilişkin verilen karar oldukça özelliğlidir. Zira bu prosedür sonucunda tespit edilen değer, pay sahibi bakımından bağlayıcı değildir⁴. Bu çerçevede TTK m. 493/6

³ “Dava tarihinde yürürlükte olan 6102 Sayılı TTK’nın 493/5. maddesinin de somut olaya uygulanma imkanı bulunmamaktadır. Zira bu hükiim şirketin devre onay vermemesi halinde devre konu payların gerçek değerinin tespitiyle ilgilidir. Henüz şirket onayına sunulmuş bir pay devri olmadığı için zaten bu hükiim uygulanamaz. Davalı ortaklar o tarihte yürürlükte olan ana sözleşme hükiimini yerine getirmek amacıyla davacıya ihtarname göndermiş olup gerçek iradeleri hisselerini davalılara devretmek olmadığı gibi hisse değeri mahkemece belirlense bile devrin şirket onayına sunulması gerektiğinden şirketin karşı çıkması halinde TTK’nın 493/5 maddesi uyarınca tekrar hisse değerinin tespiti gerektiğinden davacıların hukuki yararı bulunmayıp mahkemece verilen red kararı sonucu itibariyle doğru bulunmuştur.” İzmir BAM 11. HD., 22.06.2021, 206/755 (Kazancı). Ayrıca bkz. ve karşı. Bahaeddin Berber, “Anonim Şirketler Hukukunda Kaçış Klotuna İlişkin Bazı Sorunların Değerlendirilmesi”, *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2024/1, s. 297.

⁴ Böckli, § 5, Rn. 165, Rn. 258-259; Sinan Hüdaî Yüksel, “Borsaya Kote Edilmemiş Bağlı Nama Yazılı Payların Devrinde Şirketin Alım Önerisinde Bulunarak Onay İstemini Reddetme Hakkı (Kaçış Klotu)”, *Galatasaray*

hükmü pay sahiplerine bir güvence tanımıştır⁵. Bu hükmeye göre; devralan, gerçek değeri öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde bu fiyatı reddetmezse, şirketin devralma önerisini kabul etmiş sayılır. Bu hükümde pay sahibine bir ay içerisinde, mahkemece gerçek değer olarak tespit edilen değeri ve dolayısıyla şirketin devralma önerisini reddetme imkânı açıkça tanınmıştır.

Doktrinde TTK m. 493/5 hükmü çerçevesinde işletilen sürecin zaman zaman dava olarak anıldığı görülmektedir⁶. Yine yargı kararlarında da TTK m. 493/5 hükmündeki prosedürün “dava” olarak zikredildiği örnekler vardır⁷. Ancak tüm bu kullanımların bilinçli bir tercihi yansıttığını söylemek güç olup, medenî yargıda hemen her prosedürün dava olarak adlandırılması şeklindeki hatalı ve yaygın yaklaşımın bir yansıması olması muhtemeldir⁸. Bu hatalı temayül doktrinde eleştirilmekte ve sakıncalarına dikkat çekilmektedir⁹.

Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013/2, s. 210-211; Bozkurt, Bağlam, s. 163; Baydak, s. 153 vd. Ayrıca bkz. Çalık, s. 91 vd. Karş.ERCÜMENT ERDEM, “Nama Yazılı Hisse Senetlerine İlişkin Olarak Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar ve Yeni TTK’nın Çözümleri”, *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2012, s. 121-122; Berber, s. 301.

⁵ Bozkurt, Bağlam, s. 189; Böckli, § 5, Rn. 165, Rn. 258-259.

⁶ Tolga Ayoğlu, *Sermaye Şirketleri Özelinde Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 151-152; Tamer Bozkurt, “Yargıtay Kararları Ekseninde Anonim Şirketlerde Bağlı Nama Yazılı Paylarla İlgili Bazı Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2021, s. 148, dn. 77; Berber, s. 299; Baydak, s. 117 vd., 138-139. Ayrıca bkz. Yasemin Mildon, *Anonim Ortaklıklar Hukukunda Korporatif Düzenlem ile Bağlantılı Paralel Yargılamalar*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 29; Çalık, s. 90.

⁷ İstanbul BAM, 13. HD., 02.07.2020, 398/743 (Lexpera); Bursa 2. Asliye Ticaret Mahkemesi, 02.02.2022 T., 497/103 (Lexpera).

⁸ Örneğin bkz. Bursa BAM, 5. HD., 26.01.2023, 2035/87 (Lexpera); Bursa BAM, 5. HD., 26.01.2023, 2025/86 (Lexpera).

⁹ Genel olarak medenî yargıdaki bu hatalı temayülü eleştirisi ve sakıncaları hakkında bkz. Hakan Pekcanutez/Oğuz Atalay/Muhammet Özekes, *Medenî*

TTK m. 493 hükmü, İsviçre Borçlar Kanunu ("İBK") m. 685/b hükmünden hukukumuzda aktarılmıştır. Bu çerçevede, İBK m. 685/b-6 hükmü bakımından öngörülen esaslar TTK m. 493 hükmüne paraleldir. Daha açık bir ifadeyle, İsviçre hukukunda da mahkemece saptanan değer, pay sahibi bakımından bağlayıcı olmayıp, pay sahibi mahkemenin hisselerin gerçek değerine ilişkin tespitini öğrendikten sonra bir ay içinde şirketin devralma önerisini reddedebilmektedir¹⁰.

Miras sebebiyle iktisaplarda pay sahibi şirketin devralma önerisini kabul etmediği takdirde, zaten hâlihazırda TTK m. 494/2 hükmü çerçevesinde genel kurula katılma hakkı ve oy hakkı haricinde kendisine intikal etmiş olan hakları muhafaza etmeye devam eder¹¹. Bu durumda pay sahibi, oydan yoksun pay sahibi statüsündedir (TTK m. 497/3, İBK m. 685/f, 3 kıyasen)¹². Şüphesiz ki bu durum, pay sahibinin haklı bir neden olmaksızın devralma önerisini reddinde uygulama alanı bulabilir. Şirketin onay vermemesinin haksız olduğu (TTK m. 493 hükmünde tanınan hakkın¹³ gereklerine uyulmadığı) hâllerde mezkûr yönetsel hakların (genel kurula katılma hakkı ve oy hakkının) da pay sahibine geçmesi gerekmektedir¹⁴.

Değer tespiti prosedürü sonucunda tespit edilen değer pay sahibi bakımından bağlayıcı olmaması nedeniyle, TTK m. 493/5 hükmündeki prosedürün bir tespit davası olarak tavsifi zordur. Zira, HMK m. 106 hükmü gereğince tespit davası yoluyla mahkemeden bir hakkın veya hukukî ilişkinin varlığının ya da yokluğunun belirlenmesi

Usûl Hukuku Ders Kitabı, On İki Levha Yayıncılık, 12. Bası, İstanbul 2024, s. 34; Mine Akkan, *Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, 15. Bası, İstanbul 2017, s. 103 vd.

¹⁰ Lukas Handschin, *Die Aktiengesellschaft, Rechte und Pflichten der Aktionäre*, Art. 660 - 697m OR. ZK - Zürcher Kommentar, Schulthess, 2. Auflage, Zürich 2021, Rn. 69 (Swisslex); Böckli, § 5, Rn. 165, Rn. 258-259.

¹¹ Bozkurt, Bağlam, s. 248; Böckli, § 5, Rn. 258; Baydak, s. 256 vd. Karş. Erdem, s. 121-122; Berber, s. 301.

¹² Böckli, § 5, Rn. 258-259; Baydak, s. 256 vd.; Bozkurt, Bağlam, s. 248.

¹³ Bu hakkın hukukî niteliğine ilişkin olarak doktrinde ileri sürülen görüşlere toplu bir bakış için bkz. Baydak, s. 87 vd.

¹⁴ Benzer bir değerlendirme için bkz. Baydak, s. 137 vd.

talep edilebilmekte olup, inceleme konusu hukukî prosedür de bu tanıma tam olarak uymamaktadır. Keza bu süreç, inşai dava veya eda davası olarak da vasıflandırılmaya elverişli değildir¹⁵. O hâlde inceleme konusu süreç, genel itibarıyla “dava” olarak vasıflandırılmaya da uygun görünmemektedir. Bu noktada, mezkûr prosedürün hukukî tavsifinde “çekişmesiz yargı işi” müessesesinin de değerlendirilmesi gerekmektedir.

HMK sistemi incelendiğinde, çekişmesiz yargı işleri HMK m. 382/2 hükmünde tahdidî olarak değil örnek kabilinden (tadadî olarak) sayılmıştır¹⁶. Öte yandan HMK m. 382/2 hükmünde sayılmamış olmakla birlikte, HMK m. 382/1 hükmünde sayılan ölçütlerden biri veya birkaçını taşıyan çareler de çekişmesiz yargı işidir. Bu hükümde sayılan ölçütler ilgililer arasında uyumsuzluk bulunmaması, ilgililerin ileri sürebileceği herhangi bir hakkının (sübjektif hakkın) bulunmaması ve hâkimin re’sen harekete geçebilmesidir¹⁷.

Özellikle gerçek anlamda bir uyumsuzluğun bulunmaması, varılan sonucun pay sahibi bakımından bağlayıcı olmaması ve bu süreçte pay sahibi başvurduğunda da değerlendirme giderlerinin şirket tarafından karşılanması (TTK m. 493/5), incelemeye konu sürecin bir tespit davasından ziyade çekişmesiz yargı işi olarak kabul edilmesini zorunlu kılmaktadır.

¹⁵ Bkz. a.ş. III.

¹⁶ Baki Kuru, *Medenî Usul Hukukı El Kitabı*, Yetkin Yayınları, Ankara 2020, C. II, s. 1824; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 33; Akkan, Pekcanitez Usûl, s. 102; Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz/Sema Taşpınar Ayvaz/Emel Hanağası, *Medenî Usul Hukukı*, Yetkin Yayınları, 10. Baskı, Ankara 2024, s. 803; Süha Tanrıver, *Medenî Usûl Hukukı*, Yetkin Yayınları, C. I, 4. Bası, Ankara 2021, s. 117; Murat Atalı/İbrahim Ermenek/Ersin Erdoğan, *Medenî Usûl Hukukı Ders Kitabı*, Yetkin Yayınları, 7. Bası, Ankara 2024, s. 618. Çekişmesiz yargı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Baki Kuru, *Nizasız Kaza*, Ajans Türk Matbaası, Ankara 1961, s. 1 vd.

¹⁷ Kuru, Usul, C. II, s. 1825 vd.; Ejder Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, Yetkin Yayınevi, 4. Baskı, Ankara 2021, C. 4, s. 5208, Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 33 vd.; Ali Cem Budak/Varol Karaaslan, *Medenî Usûl Hukukı*, Filiz Kitabevi, 5. Baskı, İstanbul 2021, s. 377-378.

TTK m. 493/5 hükmünde gerçek değer tespiti devralanın talep edebileceği düzenlenmişse de, payın değeri üzerinde bir mutabakat olmaması durumunda, bu hususta yoğun menfaati olan şirkete de mahkemeye müracaat hakkı tanınmasının uygun olacağı ifade edilmektedir¹⁸. Keza, özel iktisap hâllerini düzenleyen TTK m. 493/4 hükmü dışında, TTK m. 493/1 hükmü bakımından da TTK m. 493/5 hükmünün uygulama alanı bulacağı ve devredene de gerçek değer tespiti talep etme hakkının tanınması gerektiği belirtilmektedir¹⁹. Bu husus da söz konusu sürecin hukukî niteliğinin çekişmeli yargıdan ziyade, tüm ilgililerin müracaat edebileceği çekişmesiz yargı işi olduğunu göstermektedir. Netice olarak, TTK m. 493/5 hükmündeki prosedür bir çekişmesiz yargı işi olup, çekişmesiz yargıya ilişkin esaslar çerçevesinde bu prosedürün değerlendirilmesi gerekmektedir.

II. TTK m. 493/5 Hükmü Çerçevesinde Değer Tespiti Yapılırken Uyulması Gereken Esaslar ve Ortaya Çıkabilecek Usûlî Sorunlar

Uygulamada TTK m. 493/5 hükmü çerçevesinde şirketin gerçek değeri tespit edilirken, usûle ve esasa ilişkin olarak çok çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Görevli ve yetkili mahkemenin tespiti gibi tipik ve görece basit usûlî sorunlar yanında, değer tespitini talep edebilecek kişilerin saptanması, geçici hukukî koruma ve ispat sorunları gibi özellikli bazı usûlî meselelerin de irdelenmesi gerekmektedir.

Esasen bir maddî hukuk meselesi olmakla birlikte, TTK m. 493/5 hükmünde merkez konumunda olan “gerçek değer” kavramının saptanması önem arz etmektedir. Bu kavramın saptanması, mezkûr prosedürün amacının ve işleyişinin anlaşılması yanında, ispat sorunları başta olmak üzere diğer bazı karmaşık usûlî meselelerin de irdelenmesinde yol gösterici olacaktır.

A. Görevli ve Yetkili Mahkemenin Tespiti

TTK m. 493/5 hükmü uyarınca; devralan, paylarının gerçek değerinin belirlenmesini, şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye

¹⁸ Bozkurt, Bağlam, s. 185.

¹⁹ Bozkurt, Bağlam, s. 184-185.

ticaret mahkemesinden isteyebilir. TTK m. 493/5 hükmü çerçevesinde başlatılacak süreçlerde görevli mahkeme asliye ticaret mahkemesidir. Asliye ticaret mahkemesi bulunmayan yargı çevrelerinde, asliye hukuk mahkemesi asliye ticaret mahkemesi sıfatıyla bu süreci neticelendirir²⁰.

Yetkili asliye ticaret mahkemesi ise şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemedir. Bu noktada şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinin yetkisi kesin yetki olarak kabul edilmelidir²¹. TTK m. 493/5 ve HMK m. 384 hükümlerinin birlikte değerlendirilmesi neticesinde ulaşılmaması gereken sonuç budur.

Söz konusu süreç bir çekişmesiz yargı işi olduğundan ve konusu bir miktar para olan bir dava olmadığından, TTK m. 5/A hükmü uyarınca dava şartı arabuluculuğa tâbi değildir. Zira bu hüküm uyarınca yalnızca; ticarî davalardan, konusu bir miktar para olan alacak, tazminat, itirazın iptali, menfi tespit ve istirdat davalarında, dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır²². Bu çerçevede, değer tespiti için öncesinde arabulucuya müracaat etme zorunluluğu olmadan doğrudan mahkemeye başvurulabilir.

B. Değer Tespitini Talep Edebilecek Kişiler

Değer tespitinin hukukî niteliği incelenirken de belirtildiği üzere²³, TTK m. 493/5 hükmünün lafzına bakıldığında değer tespitinin “devralan” tarafından istenebileceği belirtilmiştir. Çalışmamız bakımından esas alınan miras nedeniyle iktisap faraziyesinde, gerçek değer tespiti mirasçılar tarafından talep edilebileceği tereddütsüzdür.

Mirasçılar arasında elbirliği mülkiyetinin devam ettiği hâllerde dahi mirasçılardan yalnız birinin talebiyle de değer tespiti süreci işletilebilmelidir. Zira burada paylar üzerinde tüm mirasçıların birlikte

²⁰ Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 38.

²¹ Ayrıca bkz. Bozkurt, Bağlam, s. 184, dn. 668.

²² Ticarî uyuşmazlıklarda zorunlu arabuluculuk hakkında detaylı bilgi için bkz. Ömer Ekmekçi/Muhammet Özekes/Murat Atalı/Vural Seven, *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk*, On İki Levha Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul 2018, s. 285 vd.

²³ Bkz. yuk. I ve özellikle dn. 18 ve dn. 19.

tasarruf yetkisi olsa da, ilgili sıfatıyla her bir pay sahibinin bu talebi yöneltmesine bir engel olmamalıdır. Keza bu süreçte gerçekleştirilecek bir temel hak ihlâli hâlinde mirasçılar birbirlerinden bağımsız olarak bireysel başvuru yoluna müracaat edebilirler²⁴.

TTK m. 493/5 düzenlemesi, genel olarak özel iktisap hâlleri bakımından ve çalışmada esas alınan miras nedeniyle iktisap hâli bakımından önemli bir sorun yaratmasa da, TTK m. 493/1 hükmündeki hâllerde “devreden” bakımından ve genel olarak şirket bakımından tereddüt yaratabilecek mahiyettedir. Doktrinde payın değeri üzerinde bir mutabakat olmaması durumunda, bu hususta yoğun menfaati olan şirkete de mahkemeye müracaat hakkı tanınmasının uygun olacağı ifade edilmektedir²⁵. Kanaatimizce de hukukî nitelik itibarıyla bir çekışmesiz

²⁴ Mehmet Emin Alpaslan, *Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru ve Kararların Medenî Usûl Hukukuna Etkileri*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2023, s. 185 vd.

²⁵ Bozkurt, Bağlam, s. 185. Aksi yönde bkz. Berber, s. 299. “TTK 493/5 maddesi yalnızca devralanın payların gerçek değerinin belirlenmesini mahkemeden isteyebileceğini öngörmesine rağmen devreden pay sahibinin ve hatta ortaklığın dahi pay bedelinin tespiti amacıyla mahkemeye başvurması mümkündür. Bu halde değerlendirme giderlerini ortaklık karşılar. (Anonim Ortaklıkta Esas Sözleşmesel Bağlam, Necdet Uzel, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Ana Bilim Dalı, On İki Levha Yayıncılık A.Ş., Nisan 2013 1. Baskı)” İstanbul BAM 43. HD., 12.11.2020, 1551/295 (Kazancı). Karş. “TTK 493/5.maddesinde öngörülen hak devralana aittir. Davacı ise devredendir. Davalı şirket, hisseleri 1 TL’den almayı önerdiği için davacının hisselerin değerini tespit ettirmekte hukukî menfaati olup olmadığı, böyle bir davayı açıp açamayacağı belirlenmelidir. Devralanlar tarafından hisse değerinin tespiti yönünde ayrı bir dava açıldığı anlaşılmakla, davacının amaçladığı husus (hisse değerlerinin tespiti) esasen devralanların davasında belirlenebilecek bir husustur. Bu durumda devreden bu davayı açması TTK’nın 493/5.maddesine açıkça aykırıdır.” İstanbul BAM 13. HD., 20.11.2019, 367/1639 (Kazancı); “TTK’nın 493/5. maddesinin de gerçek değer tespiti mahkemeden talep etme hakkı sadece nama yazılı payları kanunen edinmiş olana tanınmış bir hak olup diğer pay devri işlemlerinde taraflara mahkemeden payın gerçek değerinin tespitini talep etme imkanı tanınmamıştır. Davacı şirketin nama yazılı payların gerçek değerinin tespitini istemesine yasal olanak bulunmamaktadır.” İstanbul BAM 13. HD., 02.07.2020, 398/743 (Lexpera).

yargı işi olan değer tespit sürecinin, ilgili konumundaki şirket tarafından da başlatılabilmesi mümkündür.

Keza, özel iktisap hâllerini düzenleyen TTK m. 493/4 hükmü dışında, TTK m. 493/1 hükmü bakımından da TTK m. 493/5 hükmünün uygulama alanı bulması ve devredene de gerçek değer tespiti talep etme hakkının tanınması gerekmektedir²⁶. Zira, değer tespiti süreci bir çekişmesiz yargı işi olup, tüm ilgililerin müracaat etmesi mümkündür.

C. Geçici Hukukî Koruma İhtiyacı

TTK m. 493/5 hükmüne ilişkin yürütülen süreçlerde şirketin pay sahibinin haklarını ihlâl etme tehlikesi bulunması durumunda, bu tehlikeyi önlemeye yönelik olarak geçici hukukî koruma kararı

²⁶ Bozkurt, Bağlam, s. 184-185. Karş. "TTK' nın 493/5 maddesi gereğince anonim şirkette payların gerçek değerinin belirlenmesine yönelik olarak devralana dava hakkı tanınması ,henüz devredilmemiş ve mülkiyeti TTK 494 maddesi uyarınca devredende olan şirket hisseleri yönünden pay sahibinin şirketteki payının gerçek değerinin tespiti yönünden bulunan dava hakkını ortadan kaldırmayacağı gibi yargılama sonucunda belirlenen değer üzerinden TTK 493/1 maddesi uyarınca önerinin devredene yapılacağı gözetildiğinde şirket hisselerini devreden konumunda olan davacının iş bu davada taraf sıfatı bulunmaktadır." İstanbul BAM 12. HD., 13.02.2020, 2305/197 (Kazancı). Yargıtay, pay devrine onay vermeme hakkının şirkete, değer tespiti hakkının ise devralana tanındığı tespitinde bulunan ve şirkete azınlık payı ile ortak olanlarla yönetim kurulu üyelerinin değer tespiti talebinde bulunmakta hukukî yararlarının bulunmadığı yönündeki bölge adliye mahkemesi kararını onamıştır: "Bölge Adliye Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile şirket esas sözleşmesinde pay devrini şirket onayına tabi kılan bir bağlam kuralı öngörülmediği, 6102 sayılı Kanun 493 üncü maddesinde ise tanımlanan pay devrine onay vermeme hakkı şirkete, değer tespiti hakkının ise devralana tanındığı, öte yandan, somut olayda şirket ana sözleşmesinde, pay devirlerinde ortaklara önalım hakkı da tanınmadığından, münhasıran devir konusu payların değerinin tespitinin istenmesinde davacı tarafın hukuki yararı bulunmadığı gerekçesi ile davalılar vekilinin istinaf başvurusunun kabulü ile İlk Derece Mahkemesi hükmünün kaldırılmasına, yeniden esas hakkında hükiim kurulmasına, davanın reddine karar verilmiştir....Temyiz olunan Bölge Adliye Mahkemesi kararının 6100 sayılı Kanun'un 370 inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca ONANMASINA," 11. HD., 09.07.2024, 2969/5693 (Lexpera).

verilebilir. HMK m. 389/1 hükmü uyarınca; mevcut durumda meydana gelebilecek bir değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağından ya da tamamen imkânsız hâle geleceğinden veya gecikme sebebiyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın doğacağından endişe edilmesi hâllerinde, uyuşmazlık konusu hakkında ihtiyatî tedbir kararı verilebilir. HMK m. 389/2 hükmü uyarınca ise, HMK m. 389/1 hükmü niteliğine uygun düştüğü ölçüde çekişmesiz yargı işlerinde de uygulanır. O hâlde koşulları bulunduğu takdirde çekişmesiz yargı işlerinde de geçici hukukî koruma kararı verilebilir²⁷.

HMK m. 389/2 hükmündeki atıf yalnızca geçici hukukî korumanın koşullarına ilişkin olup, çekişmesiz yargı işlerinde verilen geçici hukukî koruma önlemlerinin “*ihtiyatî tedbir*” niteliğinde olduğuna ilişkin değildir²⁸. Bu çerçevede örneğin, payların devrinin önlenmesine ilişkin geçici hukukî koruma kararı²⁹ ve payların değerinin korunmasını

²⁷ Aslı Aras, *Çekişmesiz Yargıda Yargılama Usulü, Yetkin Yayınları*, Ankara 2017, s. 166 vd.

²⁸ Aras, s. 166 vd.

²⁹ “Dava, TTK 493/5 maddesi uyarınca şirket payının gerçek değerinin tespiti istemine dair olup, davacı taraf aynı zamanda muris paylarının devrinin önlenmesi ve şirkete denetim kayyımı atanması yönünde ihtiyatî tedbir kararı verilmesini istemiştir. Davacılar, davalı şirketin hissedarı olan murisin vefatından sonra davalı şirkete ihtarname gönderilerek payların kendileri adına devrinin sağlanmasını talep ettiklerini, davalı şirketin payları gerçek değeri ile devralmayı önerdiğini, ancak teklif edilen bedelin gerçek değer çok altında olması sebebiyle teklifin reddedildiğini ileri sürerek payların gerçek değerinin tespitini talep etmişler, davalı ise payların gerçek değerinden devralma önerisi ile paylarının mülkiyetinin kendisine geçtiğini, önalım hakkı doğduğunu, davacıların ancak alacak talebinde bulunabileceklerini savunmuştur. İlk Derece Mahkemesi 16/04/2018 tarihli ara kararı ile muris paylarının devrinin önlenmesi yönünde takdiren teminatsız olarak ihtiyatî tedbir kararı vermiş, davalı şirkete denetim kayyımı atanması talebini ise reddetmiştir, 24/05/2018 tarihli ara kararı ile de davalı vekilinin pay devrinin önlenmesine dair ihtiyatî tedbir kararına itirazının reddine karar vermiştir. HMK’nın 389. maddesi, “Mevcut durumda meydana gelebilecek bir değişme sebebiyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağından ya da tamamen imkânsız hale geleceğinden veya gecikme sebebiyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın doğacağından endişe edilmesi hâllerinde uyuşmazlık konusu hakkında ihtiyat tedbir kararı verilebilir. “şeklinde. Aynı Kanun’un 390/3 maddesi,” Tedbir talep eden

amaçlayan geçici hukukî koruma kararları³⁰ da dâhil olmak üzere uygun geçici hukukî korumalara hükmedilebilir. Miras sebepli intikallerde, esasen bu faraziyyede paylar mirasçılarının elbirliği mülkiyetinde ise de, uygulamada karşılaşmakta olan bazı örnekler nazara alındığında, geçici hukukî koruma kararının önem derecesi ve buna duyulabilecek ihtiyaç daha iyi saptanabilmektedir. Bu çerçevede, mirasçılara ait olan payların, usûlsüz şekilde ve herhangi bir bedel ödenmeksizin şirketlere ve sonrasında başka kişilere devredildiği iddiasıyla mahkemeye müracaat edilen örnekler vardır. Örneğin;

“... davalı Sicil Müdürlüğü tarafından bu işlemlere açık bir şüphe duyularak yaklaşılmış gerekmede iken; anlaşılması güç biçimde davalı yanca işlemler hiçbir şekilde kanun koyucunun verdiği denetim yükümlülüğüne uygun şekilde irdelenmeksizin hukuka aykırı şekilde ve aynı zamanda dava dışı şirket yetkililerinin suça konu işlemlerinin hukuken vücut bulmasına imkan

taraf, dilekçesinde dayandığı ihtiyati tedbir sebebini ve türünü açıkça belirtmek ve davanın esası yönünden kendisinin haklılığını yaklaşık olarak ispat etmek zorundadır” düzenlemesini içermektedir. Somut olayda, tarafların iddia ve savunmaları ile dosyaya yansıyan deliller karşısında dosyanın geldiği aşama itibarıyla murisin davalı şirketteki paylarının mülkiyetinin ve değerinin çekişmeli olduğu, dolayısıyla yaklaşık ispat olgusunun gerçekleşmiş olduğu, payların devrinin önlenmesi yönünde ihtiyati tedbir kararı verilmemesi halinde davacıların haklarını elde etmelerinin önemli ölçüde zorlaşabileceği sonuç ve kanaatine varılmış olup, Mahkemece teminat alınmamasında da usul ve yasaya aykırılık görülmemiştir. Diğer taraftan, davacı tarafça ileri sürülen iddialar karşısında şirkete denetim kayyımı atanmasını gerektirecek bir durum olmadığı yönündeki İlk derece Mahkemesi’nin takdirinde de bir isabetsizlik görülmemiştir.”, İstanbul BAM 12. HD., 01.10.2018, 1530/1123 (Kazancı). “Somut olayda, TTK’nın 493/5. maddesi uyarınca nama yazılı payların gerçek değerinin tespiti istemli davada tensiben pay devrini önleyici ihtiyati tedbir kararı verilmiş olup nama yazılı payların davaya konu olması, şirket hisselerinin el değiştirmesi halinde hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağı hususunda yaklaşık ispat koşulunun yerine getirilmiş bulunması ve yine değişen şartlara göre gerektiğinde teminat yatırılmasının yargılamanın ilerleyen aşamalarında değerlendirilmesinin mümkün bulunması karşısında ihtiyati tedbire itiraz eden davalılar vekilinin tüm istinaf itirazlarının reddi gerekmektedir.” İzmir BAM 11. HD., 04.10.2017, 1612/1012 (Kazancı). Aynı yönde bkz. Bursa BAM, 5. HD., 26.01.2023, 2035/87 (Lexpera).

³⁰ Baydak, s. 128.

verecek şekilde gerçekleştirildiğini, bu sebeple, davalı yanca yapılan tescil işlemi, aynı zamanda TTK'nın emredici hükümlerine aykırı olması sebebiyle esasen yokluk ve butlan niteliğindeki batıl yani hukuken tamamen geçersiz işlemlerin de hukuka aykırı şekilde tescil edilmesi sonucunu da doğurduğunu, nitekim müvekkiline yapılan herhangi bir hisse bedeli ödemesi yahut hisse devrine dair kesinleşmiş herhangi bir mahkeme kararı olmaksızın mülkiyeti müvekkile ait hisseler bu tescil işlemi ile dava dışı şirketlere ve sonrasında gerçekleştirilen işlemlerle dava dışı şirketin diğer hissedarı ve ortağı olan müvekkilin öz amcalarının hakim hissedarı oldukları diğer şirketlerine devredilerek, hisseler bu şekilde ketmedilmiştir.”³¹.

Şüphesiz ki, gerçek değerın tespiti süreçlerinde de geçici hukukî korumaya ilişkin genel esaslara uyulmalıdır. HMK m. 391/2 hükmünün atfıyla kıyasen uygulama alanı bulacak HMK m. 391/1 hükmü uyarınca; geçici hukukî koruma sebebinin (gecikmesinde sakınca bulunan hâlin) bulunması ve yaklaşık ispat ölçüsünün sağlanması gerekir³². Bu çerçevede, hakka ve geçici hukukî koruma sebebine ilişkin olarak yaklaşık ispat aranması gerekir³³. Örneğin;

“Ancak davalı tarafça teklif edilen ve davacı mirasçılarca düşük bulunan pay değerlerinin gerçek değerler olup olmadığının yapılacak yargılama neticesinde açıklığa kavuşacağı, dolayısıyla somut olayda yaklaşık ispatın gerçekleşmediğinden bahisle HMK'nın 389. maddesindeki şartlar bulunmadığından ihtiyati tedbir talebinin reddine dair verilen kararda bir isabetsizlik görülmemiştir.”³⁴.

Vurgulamak gerekir ki, gerçek değerın tespiti süreçlerinde de geçici hukukî koruma kararlarında menfaat dengesinin gözetilmesi önemlidir. Yine bu süreçte ispat ölçüsünün doğru anlaşılması

³¹ Bursa 3. Asliye Ticaret Mahkemesi, 15.02.2023, 710/165 (Lexpera). Benzer bir karar için bkz. Bursa 3. Asliye Ticaret Mahkemesi, 15.02.2023, 709/164 (Lexpera).

³² Aras, s. 166.

³³ Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 367, s. 593-594; Muhammet Özekes, *Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, 15. Bası, İstanbul 2017, s. 2476 vd.; Hakan Albayrak, *Medeni Usul ve İcra İflas Hukukunda Yaklaşık İspat*, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, s. 70.

³⁴ İzmir BAM, 11. HD., 23.11.2022, 1532/1702 (Kazancı).

gerekmekte ve görünüşte “yaklaşık ispat” ifadesi zikredilerek, gerçekte “tam ispat” ölçüsü aranmamalıdır. Zira bu tarz bir temayül, geçici hukukî koruma kararını olanaksızlaştırma noktasına varabilecektir. Hemen yukarıda alıntılanan karar çerçevesinden değerlendirildiğinde, her hâlde mücerret bir iddianın geçici hukukî koruma kararı vermek için yeterli olmadığı açık ise de, gerçek değerın yargılama sonrasında belli olması, geçici hukukî koruma talebinin reddi bakımından kabul edilebilir ve yeterli bir gerekçe değildir.

İhtiyatî tedbir, koşulları bulunması hâlinde teminatsız olarak da verilebilir (HMK m. 392/1). Teminata ilişkin düzenleme de, gerçek değerın tespiti süreçlerinde talep edilebilecek geçici hukukî korumalar bakımından da uygulama alanı bulur. Örneğin;

“Bu kapsamda; davaya konu kurul kararları ile devri gerçekleştirilen paylar üzerindeki hak sahipliğinin ihtilaf konusu olmasına, sunulan kanıtlara, davacı tarafından ileri sürülen dava konusu olaylara ve iddialara göre, davacının davanın esası yönünden haklılığını yasaya uygun şekilde ve yaklaşık olarak ispat ettiği, verilen tedbir kararının yönetim kurulu kararlarının icrasına yönelik olmayıp uyuşmazlığa konu payların devir ve temlikinin önlenmesine yönelik olması ve söz konusu tedbirin hukuka aykırılığı ileri sürülen yönetim kurulu kararlarına yönelik işin esasını çözer niteliğinin de bulunmaması ve ayrıca mahkemece 6100 sayılı HMK’nın 392. maddesi kapsamında tedbirin teminatsız olarak verilmesinde de yasaya aykırılık bulunmaması nedeniyle davalıların istinaf sebeplerinin yerinde olmadığı değerlendirilmiştir.”³⁵

TTK m. 493/4 ve TTK m. 494/2 sistemi, temelde ortağın genel kurula katılma ve oy haklarını kullanmasına engel olabilmektedir. Bu çerçevede örneğin, şirketin gerçek değerın tespiti engel olması veya tespit edilecek gerçek değeri ödemeye yanaşmaması hâllerinde ortağın mezkûr yönetsel haklarının korunması ve kullanılması bakımından uygun bir geçici hukukî korumaya karar verilebilir. HMK m. 391/1 hükmünde verilebilecek ihtiyatî tedbir kararları bakımından hâkime geniş bir alan bırakılması da bu sonucu desteklemektedir.

D. “Gerçek Değer” Kavramı ile Anlaşılması Gereken

³⁵ Bursa BAM, 5. HD., 26.01.2023, 2035/87 (Lexpera). Aynı yönde bkz. Bursa BAM, 5. HD., 26.01.2023, 2025/86 (Lexpera).

Gerçek değer ile kastedilen, doktrinde de isabetle işaret edildiği üzere tasfiye değeri değildir; zira şirketin devam eden bir teşebbüs olarak değeri tasfiye değerinin üzerinde olabilir³⁶. Bu nedenle gerçek değerın saptanmasında şirketin net aktif değerinin yanında payın iç değerinin saptanması açısından önemli olması itibarıyla işletmenin verimlilik değerinin de dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir³⁷.

Borsaya kote şirketlerde, borsa rayıcı de değerlemede dikkate alınır³⁸. TTK'nın ilgili madde gerekçesinde de gerçek değerın tanımlanmamasının tercih edildiği ifade edilirken, burada "yaşayan bir şirket" söz konusu olduğuna vurgu yapılmıştır. Bu çerçevede değerleme yapılırken menfaat dengesine uygun olacak şekilde gerçek değerın tespitini sağlamaya elverişli ölçütler kullanılmalıdır³⁹.

TTK m. 493/5 hükmünün iktibas edildiği İBK m. 685/b hükmünde öngörülen sistem de bunu gerektirmektedir. Zira gerçek değer ile kastedilen hakiki değer olup bu değerın hesabında sadece esas değer ve kârlar değil hisse paketinin büyüklüğü ve geleceğe yönelik beklentiler vb. başta olmak üzere diğer faktörler esas alınır⁴⁰. Bu çerçevede İsviçre hukukunda da gerçek değerın tespitinde özkaynak

³⁶ Erdem, s. 121. Gerçek değerın hesabına ilişkin olarak ayrıca bkz. Necdet Uzel, *Anonim Ortaklıkta Esas Sözleşmesel Bağlam*, On İki Levha Yayıncılık, 12. Bası, İstanbul 2024, s. 318 vd.

³⁷ Erdem, s. 121.

³⁸ Erdem, s. 121. Borsaya kote edilmiş nama yazılı payların devrine ilişkin olarak ayrıca bkz. Özlem Ata, "Borsaya Kote Edilmiş Nama Yazılı Payların Devri", *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XVI, 2019/2, s. 1 vd.

³⁹ Bozkurt, Bağlam, s. 176 vd. TTK m. 493/5 hükmünde şirketin karar tarihine en yakın tarihteki değerinin esas alınması gerektiği belirtilmişse de, değerlemeye esas alınacak an ile ilgili olarak ticaret hukuku doktrininde bir görüş birliği bulunmamaktadır. Değerlemeye esas alınacak an ile tartışmalara ve doktrindeki görüşlere toplu bir bakış için bkz. Baydak, s. 126 vd.

⁴⁰ C. Schmid/M. Walter, *Personengesellschaften und Aktiengesellschaft Art. 530–771 OR, CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht (Hrsg. Roberto V./Trieb H. R.)*, Schulthess, 4. Auflage, Zürich 2024, Art. 685/b, Rn. 6 (Swisslex).

tutarının tespiti ile yetinilmemesi gerektiği ve geleceğe dönük beklentilerin de dikkate alınması gerektiği kabul edilmektedir⁴¹.

E. İspat Sorunları

Şirketin malvarlığına ilişkin bilgiler şirketin kontrolündedir. Bu noktada özellikle miras yoluyla payları iktisap eden pay sahibinin ispat bakımından dezavantajlı bir pozisyonda olduğu açıktır. Gerçek değer tespiti için şirketin gerekli bilgileri ve belgeleri paylaşmamasının neticelerinin üzerinde durulması gerekmektedir.

Uygulamada, şirketin defter, kayıt ve belgelerini bilirkişi incelemesine açmadığı süreçlere rastlanmaktadır. Örneğin;

“Dava dilekçesinde davacılar vekilinin talebi sadece davacıların hisselerinin değerinin tespiti olduğu için mahkemece taleple bağlı kalmarak inceleme yapılmış ve davalı taraf şirket defter/kayıt ve belgelerini bilirkişi incelemesine açmadığı için davacıların hisselerinin değeri tespit edilemediğinden değer tespiti davasının reddine karar verilmiştir. Her ne kadar dava rededilmiş ise de, davalının davacıların ortaklığını pay defterine kaydetmediği için değer tespiti için dava açılmasına sebebiyet verdiği gibi TMK2 maddesi bağlamında iyi niyetli davranmayarak değer tespitine de engel olduğundan davalının vekalet ücreti ve tüm yargılama giderlerinden sorumlu tutulmasına karar verilmiştir.”⁴².

Bu kararda yerel mahkeme, şirketin defter, kayıt ve belgelerini bilirkişi incelemesine açmaması üzerine, gerçek değer tespiti talebini reddetmiş, ancak kötü niyetli bulduğu şirketi yargılama giderleri ve vekâlet ücretinden sorumlu tutmuştur. Esasen değerlendirme giderlerini zaten kanun gereği (TTK m. 493/5) şirket karşılamak zorundadır. Burada ayrıca kötü niyetli şirketin, talepte bulunan pay sahibi ile avukatı arasında kararlaştırılan akdî vekâlet ücretini dahi üstlenmesine karar verilmesi de mümkündür (HMK m. 329).

Şirketin, gerçek değer saptanması için gerekli bilgi ve belgeleri paylaşmaması durumunda, gerçek değer tespit edilememesi nedeniyle talebin hemen reddedilmemesi, evvela belgelerin ibrazı mecburiyeti

⁴¹ Schmid/Walter, Art. 685/b, Rn. 6.

⁴² Bursa 2. Asliye Ticaret Mahkemesi, 02.02.2022, 497/103 (Lexpera).

çerçevesinde bir değerlendirme yapılması da bir seçenektir⁴³. HMK m. 219 hükmü uyarınca taraflar, kendilerinin veya karşı tarafın delil olarak dayandıkları ve ellerinde bulunan tüm belgeleri mahkemeye ibraz etmek zorundadırlar. Belgelerin ibrazı mecburiyetinin yerine getirilmemesinin sonuçları da HMK m. 220 hükmünde düzenlenmiş olup, bu hükümlerden kıyasen⁴⁴ istifade edilerek bir değerlendirme yapılması mümkündür⁴⁵. Bu durumda şirketin haksız yere pay devrine onay vermediği kabul edilmelidir (TTK m. 494/3).

Şirketin defter, kayıt ve belgelerini bilirkişi incelemesine açmaması üzerine, gerçek değerın tespiti talebinin reddi hâlinde ise,

⁴³ Belgelerin ibrazı mecburiyeti hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Güray Erdönmez, *Medenî Usûl Hukukunda Belgelerin İbrazi Mecburiyeti*, On İki Levha Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul 2014, s. 1 vd.

⁴⁴ Gerçek değerın tespiti bir dava olmayıp çekişmesiz yargı işidir. Bu süreçte “taraf” kavramına yer yoktur. Bu konuda genel olarak bkz. Pekcanutez/Atalay/Özekes, s. 34. Ayrıca bkz. yuk. I.

⁴⁵ Bu nedenle bölge adliye mahkemesinin şu kararına katılmamız mümkün değildir: “Davacı vekilince; şirket pay değerlemesinde kullanılacak yöntemlere ilişkin bilimsel görüşler ile dava öncesi taraflarınca ... şirketinden alınan değerlendirme raporu dosyaya sunulmuş olup, şirketin değerlemesinde kullanılan öz varlık yönteminin gerçek değeri vermeyeceği, davalının gerekli bilgi ve belgeleri sunmaktan kaçınması nedeniyle HMK’nın 220. maddesi kapsamında kendi sundukları ... değerlendirme raporu esas alınarak karar verilmesi talep edilmiştir. Ancak şirketin tek varlığının yurt dışı iştiraki olması ve iştirakin değer tespiti bakımından yurt dışı istinabe girişiminden sonuç alınamaması dikkate alındığında, somut olayı özelliklerine göre öz varlık yöntemine göre yapılan hesaplama itibar edilmesinde isabetsizlik görülmemiştir. Davacının sunduğu ... şirketince düzenlenen değerlendirme raporunun yönetici özetinde ise, şirketlerden herhangi bir bilgi alınamaması nedeniyle davacının sunduğu kısıtlı bilgi ve belge ile 2015 ve 2016 yıllarında ... şirketinin hazırlamış olduğu taslak değerlendirme raporları ve ve alt çalışmalarından elde edilen verilerle değerlendirme yapıldığı anlaşılmakla, söz konusu raporun gerçek değeri yansıttığından söz edilemez. Yine TTK’nın 493/5. maddesinde açıkça mahkemece şirketin karar tarihine en yakın tarihteki değerinin esas alınacağı düzenlenmiş olmakla, 2015-2016 yıllarına ait verilere dayalı hesaplama itibar edilmesi mümkün olmadığı gibi, HMK’nın 220. maddesine dayalı olarak da bu değerlendirme raporunun esas alınması mümkün değildir.” İstanbul BAM 12. HD., 31.12.2024, 562/2004 (Kazanca).

aslında şirketin haksız yere pay devrine onay vermediği ortaya çıkmış olacaktır (TTK m. 494/3). Bu durumda mirasçıların ve TTK m. 494/2 hükmünde belirtilen diğer kişilerin, malvarlıksal haklarının yanında genel kurula katılma hakları ile oy haklarını da kullanabilmeleri gerekir (TTK m. 494). Bu hakların kullanılmasına izin verilmemesi durumunda, payları miras yoluyla edinen pay sahiplerinin devre haksız olarak onay verilmediğine (şirketin TTK m. 493 hükmünde tanınan imkânı usûlüne uygun olarak kullanmadığına) ilişkin (dolayısıyla malvarlıksal haklar yanında ayrıca genel kurula katılmaya ve oy kullanmaya hakları olduğu yönünde) bir tespit davası açması mümkündür. Devre haksız olarak izin verilmeyen diğer hâllerde de (bu çerçevede TTK m. 493/1 hükmü kapsamına giren hâllerde), HMK m. 105 hükmü çerçevesinde bir eda davası açılarak, payları iktisap eden kişinin pay sahibi olarak tanınması ve pay defterine kaydı talep edilebilecektir⁴⁶. Yine yönetim kurulu üyeleri aleyhine sorumluluk davası açılması başta olmak üzere, şirketler hukukunda pay sahibini korumaya dönük diğer mekanizmaların işletilmesi de mümkündür⁴⁷.

F. Diğer Usûlî Sorunlar

Miras kaynaklı pay geçişlerinde, değer tespiti süreci devam ederken mirasçılar arasında da elbirliği mülkiyetinin paylı mülkiyete dönüşmesi talepli dava açılabilir. Bu ihtimalde, değer tespiti talebinin sonuçlanması için bu davaların beklenmesine gerek yoktur⁴⁸. Zira gerçek değerın tespiti sürecinin neticelendirilmesi bakımından, elbirliği mülkiyetinin paylı mülkiyete dönüşmesi talepli davanın sonucu önem arz etmeyecektir.

Değer tespiti süreçlerinde, bu süreçle doğrudan veya dolaylı bağlantılı olarak; genel kurulun ve yönetim kurulunun iptali davaları veya sorumluluk davaları ile karşılaşılabılır. Şirketin gerçek değerının

⁴⁶ Bu konuda bkz. Bozkurt, Bağlam, s. 346-349.

⁴⁷ Bozkurt, Bağlam, s. 346. Ayrıca bkz. a.ş. III.

⁴⁸ Bekletici sorun hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Hakan Pekcanıtez, Bekletici Sorun (Meselei Müstehire), *Makaleler*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016, C. I, s. 1 vd.; İbrahim Aşık, *Medenî Usul Hukukunda Bekletici Sorun*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2012, s. 17 vd.

tespitini etkileyebilecek davaların varlığı hâlinde bu davaların değer tespitine yönelik çekişmesiz yargı işinde bekletici mesele yapılması gerekir. Bu noktada davada bekletici mesele saymaya ilişkin HMK m. 165 hükmü kıyasen uygulanabilecektir⁴⁹.

TTK m. 493/5 çerçevesinde başlatılan değer tespit süreçlerine ilişkin yargılama giderlerini her hâlde şirketin karşılaması gerekir. Bununla birlikte değerleme sonucunda şirketin teklif ettiği değer veya daha aşağı bir değer ortaya çıkarsa bu senaryoda değerleme giderlerinin talepte bulunan pay sahibine tahmili de düşünülebilir. Ancak TTK m. 493/5 hükmünün açık lafzı karşısında bu istisnâ duruma ihtiyatla yaklaşılmalıdır. Bu noktada dürüstlük kuralı temelli olan HMK m. 29 ve HMK m. 329 hükümleri çerçevesinde, yalnızca dürüstlük kuralına⁵⁰ aykırı olarak kötü niyetle bu sürecin işletilmesi hâlinde, yargılama giderlerinin pay sahibine yüklenmesi değerlendirilebilir⁵¹. Özellikle kötü niyetle gerçekçi olmayan bir değerde ısrar edilmesi (örneğin gerçek değerın iki katının talep edilmesi) bu kapsamda değerlendirilebilir⁵².

Hemen yukarıda da üzerinde durulduğu üzere⁵³; şirketin defter, kayıt ve belgelerini bilirkişi incelemesine açmaması üzerine, gerçek değerın tespiti talebi reddedildiği takdirde, değerleme giderlerinin yanında ayrıca; HMK m. 329 hükmü uyarınca kötü niyetli şirketin, talepte bulunan ile avukatı arasında kararlaştırılan akdî vekâlet ücretini üstlenmesine karar verilmesi uygun olacaktır.

III. Değer Tespitine İlişkin Verilen Kararın Etkileri

Mahkemenin değer tespitine ilişkin kararı şirket bakımından bağlayıcı olmakla birlikte, pay sahibi bakımından bağlayıcı değildir; pay sahibinin mahkemece tespit edilen değeri kabul etmemesi

⁴⁹ Medenî usûl hukukunda bekletici mesele hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Pekcanıtez, Bekletici Sorun, s. 1 vd.; Aşık, s. 17 vd.

⁵⁰ Medenî usûl hukukunda dürüstlük kuralı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ramazan Arslan, Medenî Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı, Sevinç Matbaası, Ankara 1989, s. 2 vd.

⁵¹ Böckli, § 5, Rn. 209.

⁵² Böckli, § 5, Rn. 209.

⁵³ Bkz. yuk. II, E.

mümkündür⁵⁴. TTK m. 493/1 hükmündeki hâllerde pay sahibi bir aylık sürede teklifi reddetmek suretiyle, paylarını aynı şekilde muhafaza etmeye devam edebilecektir⁵⁵. Miras nedeniyle iktisaplarda ise, pay sahibi (mirasçı) yalnızca paylara ilişkin malvarlıksal hakları muhafaza etmeye devam edecektir⁵⁶.

Şirket mahkemenin tespit ettiği değer ile bağlıdır⁵⁷; zira kaçış klozuna müracaat eden şirketin, mahkemece tespit edilecek değeri de (hatta beklentisinden çok yüksek bir saptama olsa bile) ödemeyi taahhüt ettiği kabul edilir⁵⁸. O hâlde mahkemenin gerçek değeri saptamasından sonra, bu değerın şirket tarafından yeniden kabul edilmesi beklenmemelidir⁵⁹. Zira şirket hâlihazırda sürecin başlangıcında gerçek değeri ödeyeceğini taahhüt etmiştir⁶⁰. TTK m. 493/4 ve TTK m. 493/6

⁵⁴ Bkz. yuk. dn. 4.

⁵⁵ Böckli, § 5, Rn. 165.

⁵⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Baydak, s. 156 vd.

⁵⁷ “Dava, davacıya miras yolu ile intikal eden hisselerin TTK’nın 493. maddesi gereğince davalı şirketçe devralınması teklifi üzerine şirket hisselerinin gerçek değerinin tespiti istemine ilişkindir.... Somut olayda ise davacıya intikal eden hisselerin değeri karşılığında alınması teklif edilmiş, davacının şirket hisselerinin kendi adına kaydı talebi reddedilmiştir. Bu durumda davalı şirket tarafından davacının tescil talebi reddedilerek TTK m.493/4 hükmünde düzenlenen hak kullanıldığından, davacının da hissenin gerçek değerinin belirlenmesi için eldeki davayı açtığından davacının davalı şirkette ortak sıfatını kazanıp kazanmadığı ile ilgili askı hali meydana gelmiştir. Bu doğrultuda davacının ortak sıfatını kazanıp kazanmadığının henüz belirlenmediği, askıda bulunan pay intikali işleminin sonuçlanmadığı aşamada davacı tarafından dava dışı hissedar ...’a yapılan pay devrinin geçerli olup olmadığı değerlendirilmeden davanın konusuz kaldığı kabul edilerek yazılı şekilde davanın reddine karar verilmesi doğru olmamıştır. Bu durumda, dava dışı hissedar ...’a yapılan pay devrinin geçerli olup olmadığı değerlendirilip, davacının davayı takip etmek isteyip istemediği hususu da açıklığa kavuşturularak, davalının davacıya yaptığı teklifinde belirttiği bedelle bağlı olduğu hususu da göz önünde bulundurularak sonucuna göre karar verilmesi gerekmektedir.” İstanbul BAM 12. HD., 29.05.2023, 2111/858 (Kazancı).

⁵⁸ Böckli, § 5, Rn. 165.

⁵⁹ Böckli, § 5, Rn. 165.

⁶⁰ Böckli, § 5, Rn. 165.

hükümleri uyarınca da gerçek değeri kabul etme inisiyatifi devralandır.

TTK m. 493/5 hükmü çerçevesinde verilen değer tespitine ilişkin kararlar ilâmlı icranın konusunu oluşturmaz. Zira, Türk hukukunda bir mahkeme hükmünün, icra takibine konu edilebilmesi için eda hükmü içermesi gerekir⁶¹. Eda hükmü içeren mahkeme kararları, İİK m. 24 vd. hükümlerine göre ilâmlı icra yoluyla icra takibine konu edilebilir. Eda hükmü içermeyen ilâmlar veya ilâmların edaya ilişkin olmayan kısımları, ilâmlı icra konusu olmaz⁶². Zira inşâî hükümler kendiliğinden yeni bir hukukî durum doğurduğundan, (inşâî hükme dayalı edimlere ve yargılama giderlerine ilişkin kısımlar hariç) ayrıca icra organları aracılığıyla icrasına ihtiyaç yoktur⁶³. Tespit hükümleri ise, bir edayı içermediklerinden, icraî nitelikte olmayıp sadece bir hukukî ilişkinin varlığı ya da yokluğunu tespit ettiğinden, (yargılama giderlerine ilişkin kısımları hariç) ilâmlı icra konusu olamazlar⁶⁴.

O hâlde icrası kabil kararlar, eda hükümleridir. TTK m. 493/5 hükmüne göre “Devralan, paylarının gerçek değerinin belirlenmesini, şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden isteyebilir; bu hâlde mahkeme şirketin karar tarihine en yakın tarihteki değerini esas alır. Değerleme giderlerini şirket karşılar.” TTK m. 493/5 hükmündeki payların gerçek değerinin belirlenmesi prosedürünün hukukî niteliğinin eda davası olmadığı ve neticesinde verilen kararın eda hükmü içermediği açıktır. Zira TTK m. 493/5 hükmünde; mahkemeden payların gerçek

⁶¹ Hakan Pekcanıtez/Oğuz Atalay/Meral Sungurtekin Özkan/Muhammet Özkes, *İcra ve İflâs Hukukı Ders Kitabı*, On İki Levha Yayıncılık, 11. Bası, İstanbul 2024, s. 310; Baki Kuru, *İcra ve İflas Hukukı El Kitabı*, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2013, s. 892 vd.; Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz/Sema Taşpınar Ayvaz/Emel Hanağası, *İcra ve İflâs Hukukı*, Yetkin Yayınları, 10. Baskı, Ankara 2024, s. 480; Murat Atalı/İbrahim Ermenek/Ersin Erdoğan, *İcra ve İflâs Hukukı*, Yetkin Yayınları, 8. Baskı, Ankara 2024, s. 437-438.

⁶² Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özkes, s. 310.

⁶³ Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özkes, s. 308-309.

⁶⁴ Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özkes, s. 308-309; Kuru, *İcra El Kitabı*, s. 894.

değerinin belirlenmesi talep edilmektedir. Ancak burada, tespit edilen gerçek değer pay sahibine ödenmesine hükmedilmemektedir. Oysa Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 105. maddesine göre eda davaları; davalının bir şeyi yapmaya, bir şey vermeye veya bir şeyi yapmamaya mahkûm edilmesinin istendiği davalardır⁶⁵. Bu çerçevede inceleme konusu hukukî prosedürde; muhatabın bir şeyi yapması, vermesi veya yapmaması talep edilmemektedir. O hâlde inceleme konusu hukukî sürecin bir eda davası olmadığı, neticede verilen hükmün bir eda hükmü olmadığı ve dolayısıyla ilâmlı icraya konu olamayacağı muhakkaktır.

Netice olarak TTK m. 493/5 hükmündeki prosedürün hukukî niteliği eda davası olmayıp verilen karar da eda hükmü içermez. Bu prosedür neticesinde payların gerçek değerinin tespiti yönünde bir karar verilse dahi, yukarıda ifade edilen özellikler nedeniyle bu prosedürün tespit davasından ziyade çekişmesiz yargı işi ile benzeştiği sonucuna varılabilir⁶⁶. Bu süreç tespit davası olarak nitelenseydi dahi, tespit davalarında elde edilen ilâm yalnızca yargılama giderleri bakımından ilâmlı icraya konu olabileceğinden; mahkemenin değer tespiti hakkında vereceği karar, icra edilebilir bir karar olmayıp, kararın gereği yerine getirilmezse ilâmlı icra takibi yapılması mümkün değildir.

Pay sahibi tespit edilen değeri kabul eder veya süresinde reddetmediğinden kabul etmiş sayılırsa, ancak buna rağmen şirket ödemesi gereken miktarı ödemezse bu ihtimalde pay sahibi alacağını tahsil etmek için kural olarak bir eda davası açmak zorundadır. Zira mahkemece TTK m. 493/5 çerçevesinde yapılan tespit, eda hükmü içermemektedir. Dolayısıyla bu noktada pay sahibinin doğrudan ilâmlı icra yoluna müracaat etmesi mümkün değildir. İlâmlı icra takibi yapabilmek için de evvela bir alacak davası açılması gerekecektir. Ancak alacak davasında lehe hüküm alınmasından sonra, bu alacak davasındaki hüküm icra edilebilecektir. Payların gerçek değeri mahkemece saptanmış olduğu için, bu davanın kural olarak belirsiz

⁶⁵ Pekcanutez/Atalay/Özekes, s. 222; Baki Kuru/Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz, *Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı*, Yetkin Yayınları, 25. Baskı, Ankara 2014, s. 257.

⁶⁶ Ayrıca bkz. yuk. I.

alacak davası olarak açılması mümkün değildir⁶⁷. Ancak davanın kısmi dava olarak açılmasına bir engel yoktur (HMK m. 109). Yine bu davada karşılıklı edaya mahkûmiyet uygun bir çözüm olacaktır⁶⁸.

Bu noktada mahkeme kararında saptanan ve pay sahibi tarafından kabul edilen (veya süresinde reddedilmediği için kabul edilmiş sayılan) pay bedellerinin tahsili için izlenebilecek bir diğer yol ise ilâmsız icra takibidir. Para alacakları için kabul edilen ilâmsız icra takibi hukukumuzda özgü bir yol olup, alacaklının herhangi bir ilâma ihtiyaç duymadan icra takibi başlatmasına imkân tanımaktadır⁶⁹. Ancak ilâmsız icra takibinde de itiraz üzerine takip durur ve takibe devam edebilmek için mahkemeye müracaat edilmesi gerekir⁷⁰. Bu noktada itirazın bertaraf edilerek takibe devam edilebilmesi için iki seçenek bulunmaktadır. Bunlardan ilki İİK m. 67 hükmü çerçevesinde genel mahkemelerde itirazın iptali davası açılması, ikincisi ise İİK m. 68 hükmü çerçevesinde icra mahkemesinde itirazın kaldırılması prosedürüdür. İşte bu faraziye; mahkemenin değer tespiti, ancak itirazın bertaraf edilmesi için mahkemelere müracaat edildiğinde usûl hukuku çerçevesinde etki doğuracaktır. İlâmsız takipte her ne kadar bir mahkeme kararına ihtiyaç olmadan icra takibi başlatılabiliyorsa da itiraz üzerine icra takibine devam edilebilmesi için bir mahkeme kararına ihtiyaç vardır. Bu nedenle, mahkemece TTK m. 493/5 çerçevesinde yapılan tespite dayalı ilâmsız icra takibi başlatılması ihtimalinde de itiraz üzerine yine itirazın iptali davasına veya itirazın kaldırılması yoluna müracaat etmek gerekir. TTK m. 493/5 çerçevesinde verilen karar (İİK m. 68 hükmündeki diğer koşulları da taşıması hâlinde), itiraz üzerine icra mahkemesinden itirazın kaldırılmasını sağlayabilir⁷¹. Bu konuda olası ihtimallere işaret edildikten sonra netice olarak

⁶⁷ Hakan Pekcantez, *Belirsiz Alacak Davası (HMK m. 107)*, Yetkin Yayınları, Ankara 2011, s. 38 vd.; Cemil Simil, *Belirsiz Alacak Davası, On İki Levha Yayıncılık*, İstanbul 2013, s. 209 vd.

⁶⁸ Benzer bir faraziye bakımından bu öneri için bkz. Böckli, § 5, Rn. 164.

⁶⁹ Pekcantez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 96 vd.

⁷⁰ Pekcantez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 117 vd.

⁷¹ İlâm niteliğinde olmayan mahkeme kararları, İİK m. 68 anlamında belge kabul edilebilir (Atalı/Ermenk/Erdoğan, İcra, s. 437).

vurgulanmalıdır ki; TTK m. 493/5 hükmü çerçevesinde verilen kararın ilâmlı icraya konu olması mümkün değildir. İlâmsız icra takibine müracaat durumunda da itiraz hâlinde mesele mutlaka yeniden mahkemeye intikal ettirilmelidir.

Şirketin tespit edilen gerçek değeri ödeyeceği yönünde ayrıca bir beyanda bulunması durumunda, salt bu beyanın ulaşılan sonuca herhangi bir etkisi yoktur. Esasen kaçış klozuna müracaat eden şirketin, mahkemece tespit edilecek değeri de (hatta beklentisinden çok yüksek bir saptama olsa bile) ödemeyi taahhüt ettiği kabul edilir⁷². Hemen yukarıda belirtildiği üzere mahkemece değerın tespit edildiği hâllerde mahkeme kararı İİK m. 68 anlamında belge teşkil edebilecektir. Değerin mahkemece saptanmadığı hâllerde ise şirketin ödemeyi gerçekleştireceğine ilişkin bu beyanı diğer koşulları da taşıması kaydıyla İİK m. 68 anlamında bir belgede somutlaşırsa itirazın kaldırılması yoluna gidilmesi imkânı olabilir. Yine eğer ki bu beyan ilâm niteliğinde bir belgede (İİK m. 38) tecessüm ederse bu ihtimalde de ilâmlı icra takibi söz konusu olabilecektir. Bu nitelikte olmayan bir beyan ise, sadece açılan davada veya itirazın bertaraf edilmesi için müracaat edilen hukukî prosedürde tartışılacak bir husus olabilir.

TTK m. 494/2 hükmü uyarınca, payların miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cebrî icra gereği iktisap edilmeleri hâlinde, bunların mülkiyeti ve bunlardan kaynaklanan malvarlığına ilişkin haklar derhâl; genel kurula katılma haklarıyla oy hakları ise ancak şirketin onayı ile birlikte devralana geçer. Şirket, onaylamaya ilişkin istemi, aldığı tarihten itibaren en geç üç ay içinde reddetmemişse veya ret haksızsa, onay verilmiş sayılır. TTK m. 494/2 kapsamındaki hâllerde, mahkemece saptanan ve devralan tarafından kabul edilen gerçek değerın şirket tarafından ödenmemesi durumunda, pay sahibi icra takibi yapmak veya alacak davası açmak yerine, zaten hâlihazırda malik olduğu ve malvarlıksal hakları kullandığı paylara⁷³ ilişkin genel kurula katılma hakkı ve oy haklarını da kullanmayı tercih edebilecektir. Şirketin buna engel olması durumunda

⁷² Böckli, § 5, Rn. 165.

⁷³ Böckli, § 5, Rn. 258, Baydak, s. 156 vd.

ise, payları miras yoluyla edinen pay sahiplerinin bir tespit davası açması mümkün olduğu gibi, koşulları bulunduğu takdirde yönetim kurulu üyeleri aleyhine TTK m. 553 vd. hükümleri çerçevesinde sorumluluk davası açılması başta olmak üzere⁷⁴, şirketler hukukunda pay sahibini korumaya dönük diğer mekanizmaların işletilmesi de mümkündür⁷⁵.

Değer tespitine ilişkin kararlara karşı istinaf kanun yoluna müracaat edilebilir (HMK m. 341/1-a), ancak çekişmesiz yargı işi olmaları nedeniyle temyiz yoluna müracaat edilemeyecektir (HMK m. 362/1, ç). Bir diğer ifadeyle; TTK m. 493/5 çerçevesinde değer tespiti prosedürünü çekişmesiz yargı işi olarak kabul ettiğimiz için asliye ticaret mahkemesinin verdiği kararlara karşı istinaf kanun yoluna başvurulması mümkün olmasına rağmen, istinaf başvurusu neticesinde verilen bölge adliye mahkemesi kararlarına karşı temyiz kanun yoluna gidilemez (HMK m. 341/1-a; HMK m. 362/1-ç). Bu süreçte

⁷⁴ Bozkurt, Bağlam, s. 346. Sorumluluk davaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Muhammet Özkes/Vural Seven/Nedim Meriç, *Sermaye Şirketlerinde Sorumluluk Davası (TTK m. 549 vd.)*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021, s. 19 vd.; Ersin Çamoğlu, *Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu*, Vedat Kitapçılık, 3. Baskı, İstanbul 2010; Hamdi Yasaman, *Yönetim Kurulu Üyelerine Karşı Açılacak Sorumluluk Davaları*, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2013/2, s. 97 vd.; Mehmet Helvacı, *Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyesinin Hukuki Sorumluluğu*, Beta Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul 2001; Ali Eskiocak, *Yönetim Kurulu Üyelerinin Şahsî Sorumluluğuna İlişkin Davalarda Maddî Hukukun Usûl Hukukuyla Etkileşimi*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2022, s. 19 vd. Ayrıca bkz. S. Anlam Altay, *Anonim Ortaklıklar Hukuku'nda Farklılaştırılmış Teselsül, Terazi Hukuk Dergisi*, C. 14, S. 151, s. 68 vd.; Tolga Ayoğlu, "Pay Sahipleri ile Alacaklıların "Dolayısıyla Zarar" Nedeniyle Yönetim Kurulu Üyelerine Karşı Sorumluluk Davası Açma Hakkı ve Bu Tür Davalarda Alınan İlamları İcraya Koyma Yetkisi", *Legal Hukuk Dergisi*, Yıl: 2009, S. 73, s. 67 vd.; Mehmet Emin Alpaslan, *Pay Sahiplerinin Şirket Zararı Nedeniyle Yönetim Kurulu Üyelerine Karşı Açtıkları Sorumluluk Davalarındaki Hukukî Statüsü ve Bu Davalarda Alınan İlamların İcrası*, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 2024 (170), s. 223 vd.

⁷⁵ Bkz. ve karş. Bozkurt, Bağlam, s. 346-349. Ayrıca bkz. yuk. II, E.

gerçekleşebilecek bir temel hak ihlâli durumunda, diğer koşulların da bulunması kaydıyla bireysel başvuru yoluna müracaat edilmesi de mümkündür⁷⁶.

Sonuç

Anonim şirketlerde pay devri prensip olarak serbest olmakla birlikte, TTK m. 493 hükmü çerçevesinde borsaya kote edilmemiş nama yazılı paylar bakımından şirketin pay devrine izin vermemesi mümkün olabilmektedir. Bu noktada Türk Ticaret Kanunu m. 493/5 hükmü çerçevesinde anonim şirket paylarının gerçek değerinin saptanması sürecinde, usûlî yünden birçok meselenin çözümü gerekmektedir.

TTK m. 493/5 hükmünde düzenlenen hukukî prosedür neticesinde payların gerçek değerinin saptanması hedeflenmektedir. TTK m. 493/5 hükmü çerçevesinde mahkemece tespit edilecek değer, pay sahibi bakımından bağlayıcı değildir. Pay sahibi değer tespiti üzerine bir ay içerisinde, mahkemece gerçek değer olarak tespit edilen değeri ve dolayısıyla şirketin devralma önerisini reddetme hakkına sahiptir. İsviçre hukukunda da aynı sonuç kabul edilmektedir. Bu çerçevede, TTK m. 493/5 hükmündeki prosedürün bir tespit davası olarak tavsifi zordur. Bu nedenle mahkemenin kararı bir tespit hükmü de olmayıp maddî anlamda kesin hüküm teşkil etmemektedir. Özellikle varılan sonucun pay sahibi bakımından bağlayıcı olmaması ve bu sürece pay sahibi başvurduğunda da değerlendirme giderlerinin şirket tarafından karşılanması, incelemeye konu süreci bir tespit davasından ziyade çekişmesiz yargı işi olarak kabul edilmesini gerekli kılmaktadır.

TTK m. 493/5 hükmü uyarınca; devralan, paylarının gerçek değerinin belirlenmesini, şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden isteyebilir. TTK m. 493/5 hükmü çerçevesinde başlatılacak süreçlerde görevli mahkeme asliye ticaret mahkemesidir. Yetkili asliye ticaret mahkemesi ise şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemedir. Bu noktada şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinin yetkisi kesin yetki olarak kabul edilmelidir.

TTK m. 493/5 hükmüne ilişkin yürütülen süreçlerde bir hukukî ihtilaf ortaya çıkması ve şirketin pay sahibinin haklarını ihlâl etme

⁷⁶ Alpaslan, Bireysel Başvuru, s. 124 vd.

tehlikesi bulunması durumunda payların devrinin önlenmesine ilişkin geçici hukukî koruma kararı verilebileceği gibi uygun diğer geçici hukukî koruma kararları da verilebilir.

Gerçek değer ile kastedilen, tasfiye değeri değildir; zira şirketin yaşayan bir teşebbüs olarak değeri tasfiye değerinin çok daha üzerinde olabilir. Gerçek değer ile kastedilen hakiki değer olup bu değerın hesabında sadece esas değer ve kârlar değil hisse paketinin büyüklüğü ve geleceğe yönelik beklentiler başta olmak üzere diğer faktörler esas alınır.

Şirketin malvarlığına ilişkin bilgiler şirketin kontrolünde olduğundan, gerçek değerin tespiti sürecinde pay sahibi bakımından ortaya çıkabilecek ispat sorunlarının, belgelerin ibrazı mecburiyetine ilişkin sistemin kıyasen uygulanması suretiyle aşılması uygun olacaktır.

Mirasçılar arasında elbirliği mülkiyetinin devam ettiği hâllerde dahi mirasçılardan yalnız birinin talebiyle de değer tespiti süreci işletilebilmelidir. Zira burada paylar üzerinde tüm mirasçıların birlikte tasarruf yetkisi olsa da, ilgili sıfatıyla her bir pay sahibinin bu talebi yöneltmesine bir engel olmamalıdır.

Değer tespiti süreçlerinde, bu süreçle doğrudan veya dolaylı bağlantılı olarak; genel kurulun ve yönetim kurulunun iptali davaları veya sorumluluk davaları ile karşılaşılabilir. Gerekli hâllerde anılan davaların bekletici mesele olarak değerlendirilmesi ihtimal dahilindedir.

TTK m. 493/5 çerçevesinde başlatılan değer tespit süreçlerine ilişkin yargılama giderlerini her hâlde şirketin karşılaması gerekir. Bununla birlikte değerlendirme sonucunda şirketin teklif ettiği değer veya daha aşağı bir değer ortaya çıkarsa bu senaryoda değerlendirme giderlerinin kötü niyetle talepte bulunan pay sahibine tahmili de düşünülebilir.

TTK m. 493/5 hükmü çerçevesinde değer tespitine ilişkin müracaat üzerine mahkemece verilecek karar eda hükmü niteliğinde olmayıp, ilâmlı icraya konu edilemez. TTK m. 493/5 hükmü çerçevesinde değer tespitine ilişkin süreç neticesinde verilecek karar, ilâmlı icra yoluyla doğrudan icra edilebilecek bir karar olmadığından; ilgili payların sahibi tespit edilen değeri kabul eder veya süresinde reddetmediğinden kabul etmiş sayılırsa, ancak buna rağmen şirket ödemesi gereken tutarı ödemezse ilâmlı icra takibi yapabilmek için ayrı bir alacak davası açması gerekir. Pay sahibi dava açmadan ilâmsız icra

yoluna da başvurulabilir. Ancak ilâmsız icra yoluyla takibe itiraz hâlinde de pay sahibinin takibe devam edebilmesi için yine mahkemeye müracaat etmesi gerekir. Bu nedenle TTK m. 493/5 hükmü çerçevesinde verilen kararın tek başına icrası mümkün değildir. TTK m. 494/2 kapsamındaki hâllerde mahkemece saptanan ve devralan tarafından kabul edilen gerçek değerın şirket tarafından ödenmemesi durumunda, pay sahibi icra takibi yapmak veya alacak davası açmak yerine, zaten hâlihazırda malik olduğu ve malvarlıksal hakları kullandığı paylara ilişkin genel kurula katılma hakları ile oy haklarını da kullanmayı tercih edebilecektir.

TTK m. 493 sistemi, ticaret hukuku doktrininde işaret edilen eksiklikler ve çelişkiler yanında usûl hukuku açısından da tereddüt yaratmaya elverişli bir yapıya sahiptir. Özellikle mahkemece gerçek değerin tespiti hukukî niteliğinin ve usûlünün somutlaştırılması, mahkemece değer tespit edilmesinin sonuçlarının tereddütsüz biçimde ortaya konulması gereklidir. Keza TTK m. 493/1 hükmündeki iradî devir hâlleriyle TTK m. 493/4 hükmündeki özel iktisap hâllerinin aralarındaki farklılıklar da gözetilerek ayrı ayrı düzenlenmesi, ortak düzenleme yönündeki tercih muhafaza edilmeye devam edilecekse de hükmün tüm fıkralarının ilgili hâlleri kapsayıcı (kapsam dışındaki hâlleri ise açıkça dışarıda bırakacak) şekilde düzenlenmesi uygun olacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Peer-Review: Externes Peer-Review-Verfahren.

Interessenkonflikt: Der/die Autorinnen unterliegt/unterliegen keinem Interessenkonflikt.

Finanzielle Unterstützung: Der/die Autorinnen erklärt/en, dass diese Studie keine finanzielle Unterstützung erhalten hat.

ZUSAMMENFASSUNG

Dieser Aufsatz mit dem Titel „Die Rechtsnatur und Grundsätze der Feststellung des wirklichen Wertes von Aktiengesellschaftsanteilen im Rahmen der Bestimmungen des türkischen Handelsgesetzes Art. 493/5“ befasst sich mit dem Verfahren und den Problemen zur Feststellung des wirklichen Werts von Aktiengesellschaftsanteilen im Rahmen von Art. 493/5 des türkischen Handelsgesetzbuchs.

Obwohl die Anteilsübertragung bei Aktiengesellschaften grundsätzlich erlaubt ist, ist es für das Unternehmen möglich, im Rahmen von Artikel 493 des türkischen Handelsgesetzbuchs die Anteilsübertragung in Form von Namensaktien, die nicht an der Börse notiert sind, nicht zuzulassen. An dieser Stelle gibt es viele Verfahrensfragen, die bei der Bestimmung des wirklichen Werts von Aktiengesellschaftsanteilen im Rahmen von Artikel 493/5 des türkischen Handelsgesetzbuchs geklärt werden müssen.

Das Ziel des in Artikel 493/5 des türkischen Handelsgesetzbuchs geregelten Rechtsverfahrens besteht darin, den wirklichen Wert der Anteile zu feststellen. Der in diesem Verfahren zu festgestelltem Wert ist für den Aktionär nicht bindend. Der Aktionär hat das Recht, den vom Gericht als wirklichen Wert festgestellten Wert und den Vorschlag der Gesellschaft innerhalb eines Monats abzulehnen. Das gleiche Ergebnis wird im Schweizer Recht akzeptiert. In diesem Zusammenhang ist es schwierig, das Verfahren gemäß Artikel 493/5 des türkischen Handelsgesetzbuchs als Feststellungsklage zu bezeichnen. Daher handelt es sich bei der Entscheidung des Gerichts nicht um ein Feststellungsurteil. Diese Entscheidung hat keine materielle Rechtskraft. Die Tatsache, dass die gerichtliche Entscheidung für den Aktionär nicht bindend ist und die Gesellschaft die Bewertungskosten übernimmt, zeigt, dass die Rechtsnatur des Bewertungsverfahrens „freiwillige Gerichtsbarkeit“ ist.

Für die Feststellung des wirklichen Wertes der Anteile ist das Handelsgericht am Sitz der Gesellschaft zuständig. Hier herrscht eine zwingende örtliche Zuständigkeit.

Besteht die Gefahr, dass die Gesellschaft die Rechte der Aktionäre verletzt, kann eine einstweilige Verfügung zur Verhinderung der

Anteilsübertragung oder eine andere entsprechende einstweilige Verfügung erlassen werden.

Mit wirklichem Wert ist nicht der Liquidationswert gemeint; denn der Wert des Unternehmens als lebendiges Unternehmen kann viel höher sein als sein Liquidationswert. Bei der Berechnung des wirklichen Wertes werden Substanzwert, Ertrags, Größe des Aktienpakets und Zukunftsaussichten berücksichtigt.

Da die Informationen über das Vermögen unter der Kontrolle der Gesellschaft stehen, kann es bei der Feststellung des wirklichen Wertes zu Beweisproblemen kommen. Diese Probleme können durch die Nutzung der Regelungen zur Vorlagepflicht gelöst werden.

Bei Fortbestehen des Miteigentums kann auch einer der Erben die Feststellung des wirklichen Wertes verlangen. Auch wenn alle Erben das Recht haben, gemeinsam über die Anteile zu verfügen, kann jeder Erbe diesen Antrag als „relevante Person“ stellen.

Während der Bewertungsprozess noch andauert, können im Zusammenhang mit diesem Prozess Klagen eingereicht werden. Bei Vorliegen der Voraussetzungen kann das Wertfeststellungsverfahren aufgrund dieser Fälle sistiert werden.

Gegen Wertfeststellungsentscheidungen kann Berufung eingelegt werden. Da es sich jedoch um freiwillige Gerichtsbarkeit handelt, ist die Revision nicht möglich.

Grundsätzlich muss die Gesellschaft die mit den Bewertungsverfahren verbundenen Prozesskosten tragen.

Die Bewertungsentscheidung, ist kein Leistungsurteil. Diese Entscheidung kann nicht wie eine Gerichtsentscheidung vollstreckt werden. Auch wenn der Aktionär den festgestellten Wert akzeptiert, kann der Aktionär eine Forderungsklage einreichen, wenn die Gesellschaft nicht den Betrag zahlt. Der Aktionär kann die Vollstreckung auch ohne Urteil beantragen, ohne eine Klage einzureichen.

KISALTMALAR CETVELİ

Art.	:	Artikel
aşa.	:	Aşağıda
bkz.	:	Bakınız
C.	:	Cilt
HD.	:	Hukuk Dairesi
HMK	:	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBK	:	İsviçre Borçlar Kanunu
İİK	:	İcra ve İflâs Kanunu
m.	:	Madde
Rn.	:	Randnummer
s.	:	Sayfa
TTK	:	Türk Ticaret Kanunu
vd.	:	Ve devamı
yuk.	:	Yukarıda

KAYNAKÇA

- AKKAN Mine, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, 15. Bası, İstanbul 2017.
- ALBAYRAK Hakan, *Medeni Usul ve İcra İflas Hukukunda Yaklaşık İspat*, Yetkin Yayınları, Ankara 2013.
- ALPASLAN Mehmet Emin, *Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru ve Kararların Medenî Usûl Hukukuna Etkileri*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2023 ("Bireysel Başvuru").
- ALPASLAN Mehmet Emin, Pay Sahiplerinin Şirket Zararı Nedeniyle Yönetim Kurulu Üyelerine Karşı Açtıkları Sorumluluk Davalarındaki Hukukî Statüsü ve Bu Davalarda Alınan İlâmların İcrası, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2024 (170), s. 223-266 ("Sorumluluk").
- ALTAY S. Anlam, Anonim Ortaklıklar Hukuku'nda Farklılaştırılmış Teselsül, *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 14, S. 151, s. 68-75.
- ARAS Aslı, *Çekişmesiz Yargıda Yargılama Usûlü*, Yetkin Yayınları, Ankara 2017.
- ARSLAN Ramazan, *Medenî Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı*, Sevinç Matbaası, Ankara 1989.
- ARSLAN Ramazan/YILMAZ Ejder/TAŞPINAR AYVAZ Sema/HANAĞASI Emel, *İcra ve İflâs Hukuku*, Yetkin Yayınları, 10. Baskı, Ankara 2024 ("İcra").
- ARSLAN Ramazan/YILMAZ Ejder/TAŞPINAR AYVAZ Sema/HANAĞASI Emel, *Medenî Usul Hukuku*, Yetkin Yayınları, 10. Baskı, Ankara 2024 (Usûl).
- AŞIK İbrahim, *Medenî Usul Hukukunda Bekletici Sorun*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2012.
- ATA Özlem, "Borsaya Kote Edilmiş Nama Yazılı Payların Devri", *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XVI, 2019/2, s. 1-25.

- ATALI Murat/ERMENEK İbrahim/ERDOĞAN Ersin, *İcra ve İflâs Hukuku*, Yetkin Yayınları, 8. Baskı, Ankara 2024 ("İcra").
- ATALI Murat/ERMENEK İbrahim/ERDOĞAN Ersin, *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*, Yetkin Yayınları, 7. Bası, Ankara 2024 ("Usûl").
- AYOĞLU Tolga, "Pay Sahipleri ile Alacaklıların "Dolayısıyla Zarar" Nedeniyle Yönetim Kurulu Üyelerine Karşı Sorumluluk Davası Açma Hakkı ve Bu Tür Davalarda Alınan İlamları İcraya Koyma Yetkisi", *Legal Hukuk Dergisi*, Yıl: 2009, S. 73, s. 67-86 ("Sorumluluk Davası").
- AYOĞLU Tolga, *Sermaye Şirketleri Özelinde Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018 ("Tahkim").
- BAHTİYAR Mehmet, *Ortaklıklar Hukuku*, Beta Yayıncılık, 17. Bası, İstanbul 2024.
- BAYDAK Ecrin, *Sermaye Şirketlerinde Payın Miras Yoluyla Geçmesi*, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2024.
- BERBER Bahaeddin, "Anonim Şirketler Hukukunda Kaçış Klozuna İlişkin Bazı Sorunların Değerlendirilmesi", *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2024/1, s. 291-304.
- BOZKURT Tamer, *Anonim Şirketlerde Pay Devrinin Sınırlandırılması (Bağlam) – Die Vinkulierung*, Yetkin Yayınları, 2. Tıpkı Basım, Ankara 2023 ("Bağlam").
- BOZKURT Tamer, "Yargıtay Kararları Ekseninde Anonim Şirketlerde Bağlı Nama Yazılı Paylarla İlgili Bazı Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2021, s. 119-216 ("Öneriler").
- BÖCKLİ Peter, *Schweizer Aktienrecht*, Schulthess, 5. Auflage, Zürich 2022 (Swisslex).

- BUDAK Ali Cem/KARAASLAN Varol, *Medenî Usûl Hukuku*, Filiz Kitabevi, 5. Baskı, İstanbul 2021.
- CANKAT Rifat, "Borsaya Kote Edilmemiş Bağlı Nama Yazılı Payların Kanuni İktisabına İlişkin Yapılan Tartışmalar", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016/1, s. 179-198.
- CENKÇİ Esra, "Borsaya Kote Edilmemiş Nama Yazılı Payların Devrinde Kaçış Klotuna Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması", *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 79 (2), s. 379-408.
- ÇALIK Zeynep, Anonim Şirketlerin TTK m. 493 Uyarınca Satın Alma Önerisinde Bulunma Hakkı, *Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 2020.
- ÇAMOĞLU Ersin, *Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu*, Vedat Kitapçılık, 3. Baskı, İstanbul 2010.
- EKMEKÇİ Ömer/ÖZEKES Muhammet/ATALI Murat/SEVEN Vural, *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk*, On İki Levha Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul 2018.
- ERDEMERCİ, "Nama Yazılı Hisse Senetlerine İlişkin Olarak Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar ve Yeni TTK'nın Çözümleri", *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2012, s. 97-130.
- ERDÖNMEZ Güray, *Medenî Usûl Hukukunda Belgelerin İbrası Mecburiyeti*, On İki Levha Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul 2014.
- ESKİÖCAK Ali, *Yönetim Kurulu Üyelerinin Şahsî Sorumluluğuna İlişkin Davalarda Maddî Hukukun Usûl Hukukuyla Etkileşimi*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2022.
- HANDSCHIN Lukas, *Die Aktiengesellschaft, Rechte und Pflichten der Aktionäre*, Art. 660 - 697m OR, ZK - Zürcher Kommentar, Schulthess, 2. Auflage, Zürich 2021 (Swisslex).
- HELVACI Mehmet, *Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyesinin Hukuki Sorumluluğu*, Beta Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul 2001.

- KURU Baki, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2013 (“İcra”).
- KURU Baki, *Medenî Usul Hukuku El Kitabı*, Yetkin Yayınları, Ankara 2020 (“Usûl”).
- KURU Baki, *Nizasız Kaza*, Ajans Türk Matbaası, Ankara 1961(“Nizasız Kaza”).
- KURU Baki/ARSLAN Ramazan/YILMAZ Ejder, *Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı*, Yetkin Yayınları, 25. Baskı, Ankara 2014.
- MİLDON Yasemin, *Anonim Ortaklıklar Hukukunda Korporatif Düzlem ile Bağlantılı Paralel Yargılamalar*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020.
- ÖZEKES Muhammet, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, 15. Bası, İstanbul 2017.
- ÖZEKES Muhammet/SEVEN Vural/MERİÇ Nedim, *Sermaye Şirketlerinde Sorumluluk Davası (TTK m. 549 vd.)*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021.
- PEKCANITEZ Hakan, Bekletici Sorun (Meselei Müstehire), *Makaleler*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016, C. I, s. 1-32 (“Bekletici Mesele”).
- PEKCANITEZ Hakan, *Belirsiz Alacak Davası (HMK m. 107)*, Yetkin Yayınları, Ankara 2011 (“Belirsiz Alacak”).
- PEKCANITEZ Hakan/ATALAY Oğuz/ÖZEKES Muhammet, *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*, On İki Levha Yayıncılık, 12. Bası, İstanbul 2024.
- PEKCANITEZ Hakan/ATALAY Oğuz/SUNGURTEKİN ÖZKAN Meral/ÖZEKES Muhammet, *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı*, On İki Levha Yayıncılık, 11. Bası, İstanbul 2024.
- SCHMID C./WALTER M., *Personengesellschaften und Aktiengesellschaft Art. 530–771 OR, CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht* (Hrsg. Roberto V./Trüeb H. R.), Schulthess, 4. Auflage, Zürich 2024 (Swisslex).

- SEVİ Ali Murat, *Anonim Ortaklıkta Payın Devri*, Seçkin Yayınevi, 4. Baskı, Ankara 2018.
- SİMİL Cemil, *Belirsiz Alacak Davası*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2013.
- TANRIVER Süha, *Medenî Usûl Hukuku*, Yetkin Yayınları, C. I, 4. Bası, Ankara 2021.
- TEKİNALP Ünal, *Anonim Ortaklıkta Yeni Bağlam Sisteminin Esasları*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012.
- UZEL Necdet, *Anonim Ortaklıkta Esas Sözleşmesel Bağlamı*, On İki Levha Yayıncılık, 12. Bası, İstanbul 2024.
- YASAMAN Hamdi, "Yönetim Kurulu Üyelerine Karşı Açılacak Sorumluluk Davaları", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2013/2, s. 97-112.
- YILMAZ Ejder, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, Yetkin Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2021.
- YILMAZ Lerzan, "İsviçre Borçlar Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler Işığında Nama Yazılı Pay Senetlerinde Bağlamın Sınırlandırılması Sorunu", *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 81, S. 4 (2007), s. 1571-1595.
- YÜKSEL Sinan Hüdayi, "Borsaya Kote Edilmemiş Bağlı Nama Yazılı Payların Devrinde Şirketin Alım Önerisinde Bulunarak Onay İstemini Reddetme Hakkı (Kaçış Klotu)", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2013/2, s. 159-217.

